

УДК 336.71

КУЦЕНКО Дмитро Миколайович,
магістрант кафедри менеджменту
та економічної безпеки,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Виявлено сучасні засади та усталені традиції державного регулювання фінансової безпеки України. Визначено основні напрями державного регулювання стану кожної зі складових фінансової безпеки країни. Уточнено, що банківська безпека передбачає регулювання, контроль та моніторинг банківської діяльності з метою забезпечення економічної безпеки банківської системи; безпека небанківського фінансового сектору, а саме фондового та страхового ринків, забезпечується упорядкуванням відносин щодо реалізації фінансових послуг і регулювання діяльності професійних учасників фінансового ринку; боргова безпека гарантується шляхом встановлення та регулювання рівня внутрішньої та зовнішньої заборгованості держави; бюджетна безпека потребує державного регулювання рівня платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів у таких межах, що дозволяють органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції; валютна безпека вимагає моніторингу та контролю курсоутворення з метою забезпечення довіри суспільства до національної грошової одиниці; грошово-кредитна безпека забезпечується через регулювання стану грошово-кредитної системи країни. Розкрито особливості організації і здійснення заходів державного рівня, що направлені на регулювання економічної безпеки сегментів фінансового ринку та елементів фінансової системи країни. Встановлено напрями покращення стану фінансової безпеки держави через механізми її регулювання на макрорівні.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, фінансова безпека держави, система фінансової безпеки, регулювання фінансової безпеки держави.

Постановка проблеми. У сучасних дослідженнях проблем забезпечення економічної безпеки України все більша увага приділяється питанням необхідності зосередження зусиль на розвитку фінансового сектора вітчизняної економіки. Такі зусилля сьогодні об'єктивно необхідні, зважаючи на уроки світової фінансово-економічної кризи 2007-2009 рр.

Криза продемонструвала вирішальну роль державного регулювання економіки в її подоланні. З метою стабілізації фінансових систем від національних урядів потрібні були беспрецедентні заходи. Провідні центральні банки були змушені започаткувати спеціальні програми з підтримки ліквідності, а урядові органи втрутилися, щоб врятувати найбільші фінансові компанії, банкрутство яких могло мати непередбачувані наслідки для національних економік.

Метою регулюючого впливу держави було відновлення стабільності у фінансовому секторі задля запобігання загальноекономічному спаду, оскільки криза дуже швидко перекинулася на реальний сектор економіки. Питання про порятунок національних економічних систем постало в багатьох країнах світу. Перші зміни в регулюванні – екстрені заходи – мали на меті не тільки відновити нормальне функціонування фінансових ринків, а й запобігти різкому зменшенню кількості економічної активності в цілому. Паралельно розроблялися програми допомоги фінансовому і реальному секторам.

В ході розгортання фінансової кризи увага влади і регулюючих органів зміщувалася з окремих сегментів фінансового ринку до ринку в цілому, його структури та системних взаємозв'язків. Завдання регулювання поступово ускладнювалися. У системах управління економічною безпекою інститутів, що емітують фінансові продукти – фінансових посередників, а також компаній, що їх реалізовували, виявилися великі вади.

Нині необхідними є серйозні зміни в методах обліку, оцінки, механізмах управління ризиками та системами економічної безпеки учасників фінансової системи,

більша прозорість звітності і корпоративних рішень. Знову постало питання про достатній рівень капіталу в фінансовій системі і міру необхідного втручання держави в діяльність фінансового сектора за допомогою прямих і непрямих інструментів регулювання. З огляду на це, актуалізується проблема встановлення засад державного регулювання фінансової системи з метою забезпечення фінансової безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У переліку вітчизняних науковців, які приділили увагу вирішенню питання необхідності ефективного державного регулювання фінансової безпеки держави або окремих складових її системи, можна виділити такі постаті, як Денисюк О. В., що вивчає сучасні аспекти зростання ролі державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки України [1], а також пропонує механізми державного регулювання банківської сфери в інтересах забезпечення фінансової безпеки України [2], Загарій В. П., що робить спроби оптимізації державного регулювання грошово-кредитної сфери в процесі забезпечення фінансової безпеки України [3], Зачосова Н. В., якою було визначено стратегічні орієнтири зміцнення економічної безпеки фінансових установ у якості необхідного етапу формування стратегії економічної безпеки України, а також виявлено особливості аналізу рівня фінансової безпеки держави та обґрунтовано значення оцінки стану економічної безпеки фінансових установ у цьому процесі [4, 5], Мігус І. П., яка вивчає вплив державного регулювання та саморегулювання діяльності фінансових посередників на ринку цінних паперів на їх економічну безпеку [6]. Водночас, в умовах сучасних економічних і політичних трансформацій і з огляду на нестійкий стан вітчизняної фінансової системи, що потребує стабілізації за рахунок вжиття системи стратегічних і тактичних заходів на державному рівні, актуалізуються наукові дослідження, що стосуються засад державного регулювання фінансової безпеки країни.

Мета та завдання статті. З огляду на наведені факти та проведений аналіз останніх досліджень і публікацій у обраній для розробки науковій царині, метою статті обрано виявлення сучасних засад та усталених традицій державного регулювання фінансової безпеки України. Для реалізації поставленої мети необхідним є вирішення ряду важливих наукових завдань, зокрема потрібно:

- визначити основні напрями державного регулювання стану кожної зі складових фінансової безпеки країни;
- розкрити особливості організації і здійснення заходів державного рівня, що направлені на регулювання економічної безпеки сегментів фінансового ринку та елементів фінансової системи країни;
- встановити напрями покращення стану фінансової безпеки держави через механізми її регулювання на макрорівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Проекті Концепції фінансової безпеки України остання розуміється як складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності життєво важливих (ключових) інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур та громадян у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз). У свою чергу, національні фінансові інтереси – це життєво важливі економічні та фінансові цінності української держави як носія суверенітету, визначальні фінансові потреби народу та держави, реалізація яких гарантує фінансову незалежність та прогресивний розвиток України. Мінімізація загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки України можуть бути здійснені виключно на державному рівні. При цьому обов'язковим є дотримання розподілу повноважень щодо визначення фінансової політики та здійснення нагляду за її виконанням. При цьому визначення фінансової політики, її пріоритетів та інтересів України у фінансовій галузі є виключною компетенцією Президента та Верховної ради України. Функції нагляду та регулювання в межах прийнятої фінансової політики розподіляються між державними установами та комітетами відповідно до їх повноважень і не повинні поєднуватись з функціями управління [7].

Складовими системи фінансової безпеки України, що потребують державного регулювання, є:

- банківська безпека, яка передбачає регулювання, контроль і моніторинг банківської діяльності з метою забезпечення економічної безпеки банківської системи;
- безпека небанківського фінансового сектору, а саме фондового та страхового ринків, що забезпечується упорядкування відносин щодо реалізації фінансових послуг і регулювання діяльності професійних учасників фінансового ринку;
- боргова безпека – забезпечується шляхом встановлення та регулювання рівня внутрішньої і зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі;
- бюджетна безпека – державне регулювання рівня платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів у таких межах, що дозволяють органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції;
- валютна безпека – потребує моніторингу та контролю курсоутворення з метою забезпечення довіри суспільства до національної грошової одиниці, що дасть змогу забезпечити її стійкість на валютному ринку і створить оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняної економіки, залучення в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищатиме від потрясінь на міжнародних валютних ринках;
- грошово-кредитна безпека – потребує регулювання стану грошово-кредитної системи країни [8].

В цілому, забезпечення фінансової безпеки держави обумовлюється здатністю державних органів забезпечувати стійкість фінансово-економічного розвитку держави (основних фінансово-економічних параметрів), а також нейтралізувати вплив фінансових криз та інших ризиків на національну економічну систему і запобігати (зупинити) правопорушення під час реалізації фінансових правовідносин. При цьому фінансова безпека держави забезпечується через реалізацію бюджетної, податкової, грошово-кредитної, валютної, цінової (інфляційної) політики, котрі в сукупності визначають стан держави у фінансовій сфері.

Одним із важливих напрямів державного регулювання фінансової безпеки держави є вектор державного регулювання стану фінансового ринку. Як відзначає Денисюк О. В., державне регулювання ринку фінансових послуг з метою забезпечення державної фінансової безпеки набуває особливого значення в умовах його інформатизації та глобалізації, збільшення асортименту фінансових послуг і різноманіття їх виробників. Це особливо важливо у вітчизняних реаліях [2].

Державне регулювання фінансового ринку є однією із найважливіших задач держави. Грамотний контроль фінансових ринків забезпечує успішний розвиток і функціонування економіки країни.

Існує дві моделі регулювання фінансового ринку, які доцільно використовувати, переслідуючи мету досягнення країною стану фінансової безпеки: перша передбачає домінування державних органів, і при цьому і лише невелика частина повноважень передається об'єднанням професійних учасників ринку – саморегульованим організаціям (СРО). Друга навпаки, передбачає передачу основних функцій саморегульованим організаціям, а держава залишає за собою право контролю і можливість втрутитися в будь-який момент.

В Україні регулювання фінансового ринку і регулювання ринку фінансових послуг в більшій мірі забезпечує держава, і зокрема, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Інвестиційний ринок є важливою складовою вітчизняної фінансової системи і основою економічної безпеки держави. Серед потенційних напрямів регулювання

інвестиційного ринку можна назвати такі: контроль за діяльністю інвестиційних фондів, компаній та іноземних інвесторів; розвиток інфраструктури ринку; оптимізація інвестиційних потоків; формування державної системи страхування ризиків; удосконалення нормативно-правової бази. Реалізація даних заходів дозволить взяти під контроль функціонування інвестиційного ринку в Україні та спрямувати його на розвиток фінансово-кредитної сфери та економіки країни в цілому [9, с.42].

Окремий напрям забезпечення фінансової безпеки держави – це регулювання банківської системи України. Як відзначає Кльоба Л. Г., регулювання банківської діяльності – це застосування системи заходів та інструментів впливу на банківську сферу для досягнення важливих суспільних цілей (у межах даного дослідження – для забезпечення фінансової безпеки держави). Регулювання банківської діяльності складається із трьох елементів: державне регулювання банківської діяльності, ринкове регулювання банківської діяльності, саморегулювання банківської діяльності.

Державне регулювання банківської діяльності – це система, яка виконує функції формування банківського законодавства і здійснення банківського нагляду. Банківський нагляд включає контроль за діяльністю банків – моніторинг і заходи впливу (виконавча функція) і нормотворчу діяльність органу банківського нагляду (частково нормотворча функція) [10, с.42].

На думку Мохової Ю. Л., державне регулювання банківської діяльності – це система важелів впливу держави на банківський сектор, яка через засоби (інструменти, форми, методи) забезпечує досягнення єдиної мети – ефективного функціонування фінансового сектору економіки України.

Метою державного регулювання банківської сфери є підтримка стійкості національної банківської системи, запобігання банкрутства окремих банків, підтримка конкуренції у банківській сфері, задоволення потреб суспільства та клієнтів банків у отриманні якісних банківських послуг [11, с.70].

Основними пріоритетними завданнями державного регулювання та нагляду для забезпечення стабільності та надійності банківської системи Присяжнюк О. П. вважає:

- обмеження монополізації та створення конкурентного середовища у банківському секторі. Завдяки банківській конкуренції знижуються процентні ставки за позичками, підвищуються процентні ставки за депозитами, розширюється спектр банківських послуг, запроваджуються новітні банківські технології, тощо;
- захист інтересів інвесторів та вкладників від неефективного управління банками. Інтереси вкладників потребують захисту, тому що в усіх країнах рівень інформованості вкладників про фінансовий стан банків вельми недостатній, і вони не мають можливості самостійно оцінити, який ризик беруть на себе, розміщуючи свої кошти в тому чи іншому банку;
- забезпечення відкритості (прозорості) в банківській системі в цілому та кожного банку окремо. Підвищення відкритості базується на удосконаленні системи обліку і звітності в банках і наближенні їх до вимог, що випливають із досвіду міжнародної банківської практики;
- регулювання кількісної та визначення оптимального рівня частки іноземного капіталу в банківському секторі [12, с.148-149].

Страховий ринок як частина фінансово-кредитної сфери є об'єктом державного регулювання і контролю з метою забезпечення його стабільного функціонування з урахуванням значущості страхування в процесі суспільного відтворення. Страхова справа виділяється в спеціальну галузь господарського законодавства й адміністративного нагляду: державне регулювання страхового ринку здійснюється за допомогою спеціальної податкової політики, ухвалення законів за окремими видами підприємницької діяльності, що відображають порядок укладення договорів страхування і вирішення суперечок, що виникають. Держава також встановлює з урахуванням інтересів всього суспільства обов'язкові види страхування [13].

З огляду на економічну важливість страхової діяльності для забезпечення стабільного рівня суспільного виробництва та підтримання належного рівня соціального захисту громадян, держава покликана через свої управлінські ланки здійснювати регулювання страхової діяльності з метою посилення впливу страхового механізму на створення економіки стійкого розвитку шляхом зниження рівня ризиковості перехідних умов [14, с.114].

Головною метою державного регулювання страхового ринку є забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика [15, с.145-146].

Регулююча роль органів державного нагляду передбачає виконання в основному трьох функцій, за допомогою яких забезпечується надійний захист страхувальників:

- 1) реєстрація та ліцензування;
- 2) забезпечення гласності;
- 3) підтримка правопорядку в галузі [16].

На сьогодні державі відведено активну роль у сфері регулювання фондового ринку: вона має сприяти формуванню привабливого інвестиційного клімату, вдосконалювати законодавство і лібералізувати регулювання на ринку цінних паперів, розвивати ринки державних, муніципальних цінних паперів, а також цінних паперів підприємств, підтримуваних державою. Сприяння розвитку фондового ринку може здійснюватися державою через систему адміністративної підтримки і економічного стимулювання.

Через фондовий ринок держава може сприяти фінансуванню сфер високої соціальної значущості, таких як житлове будівництво, освіта, охорона здоров'я. Окрім цього, присутність держави на фондовому ринку сприяє фінансуванню тих галузей промисловості, які через низку обставин стали низькорентабельними і нецікавими для приватного бізнесу, але залишаються соціально значущими. Державне стимулювання інвестицій важливе в інфраструктурних проектах національного масштабу, одноразові витрати і терміни окупності яких дуже великі для бізнесу [17, с.270, с.276].

Державне регулювання грошово-кредитної сфери необхідно розглядати як систему заходів у галузі грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання процентної ставки, норм обов'язкового резервування, проведення операцій з цінними паперами на відкритому ринку, рефінансування банків, а також управління золотовалютними резервами, регулювання імпорту та експорту капіталу з метою забезпечення сталого економічного зростання, зниження рівня безробіття, забезпечення ефективної зайнятості, врівноваження платіжного балансу та зменшення інфляційних процесів [18, с.243].

Державне регулювання грошово-кредитної безпеки відбувається через механізми грошово-кредитної політики. Найприйнятнішим, на думку Запаранюк Т., є визначення, яке відносить до грошово-кредитної політики ті заходи регулятивного характеру, що реалізуються через грошовий ринок і здійснюються безпосередньо Національним банком України чи за його участю. Насамперед, йдеться про те, що грошово-кредитна політика справді має бути віднесена до комплексу заходів із державного регулювання фінансової безпеки, тобто вона є невід'ємною частиною державної фінансової політики, співвідносячись із нею як частина і ціле. Це надасть можливість розглядати грошово-кредитну політику системно, саме як регулятивний механізм зі своїми специфічними цілями, інструментарієм та роллю в економіці.

Відповідно до такого підходу, грошово-кредитна політика набуває чітких, економічно обумовлених меж внутрішньої єдиної інституційної основи, тобто охоплює грошовий ринок і банківську систему. Адже Національний банк України, не будучи суб'єктом господарювання у традиційному розумінні, може впливати на перебіг економічних процесів опосередковано – через функціонування банківської системи, а отже, саме через неї відбувається його вплив на економіку засобами грошово-кредитної політики. Водночас, цілком очевидно, що наявними у його розпорядженні інструментами Національний банк України може впливати на усе

господарство винятково через специфічну сферу економічних відносин – монетарну А отже, грошовий ринок є тією інституційною єднальною ланкою, яка поєднує процес реалізації грошово-кредитної політики НБУ із досягненням ним конфетних результатів у реальному секторі господарства [19, с.40].

Валютний ринок функціонує як узгодження попиту й пропозиції валют у процесі їх купівлі/продажу. Під механізмами валютного регулювання Веріга Г. В. визначає сукупність форм, методів та інструментів впливу на валютний ринок із метою: підтримки макроекономічної рівноваги в країні, валютно-курсової стабільності, забезпечення стабільності національної грошової одиниці, стійкого економічного зростання, рівноваги платіжного балансу, гарантування валютної безпеки економічних суб'єктів, тощо.

Механізми регулювання валютного ринку України представлено чотирма змістовними складовими: механізм регулювання валютного курсу, механізм регулювання стійкості розвитку валютного ринку, механізм державного регулювання валютного ринку, механізм саморегулювання валютного ринку.

Механізми регулювання валютного ринку класифікуються за характером дії (ринкові та адміністративні), за формою дії (прямої та непрямой) та участю держави (державного регулювання та саморегулювання) [20, с.72].

Державний борг прямо чи опосередковано впливає майже на всі процеси соціально-економічного життя держави: економічне зростання та розподіл доходів; бюджетний дефіцит і розмір грошової маси в обігу (що тісно пов'язано з темпами інфляції); динаміку сукупного попиту та пропозиції; рівень споживання й нагромадження; кредитний рейтинг країни, тощо [21, с.17].

Система управління державним боргом України на макрорівні має орієнтуватися на довгострокові стратегічні інтереси національної економіки. Першочерговими кроками становлення ефективного менеджменту державних запозичень у нашій країні мають стати: прийняття відповідної законодавчої бази, де б закріплювалися вихідні положення боргової політики держави, розроблення системи ризик-менеджменту державного боргу, оптимізація структури державного боргу, застосування боргового планування та прогнозування в поєднанні з бюджетним та макроекономічним плануванням і прогнозуванням, удосконалення процедур контролю за погашенням державного боргу, розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів, планування державних інвестицій не тільки в межах щорічного бюджету, але й у довгостроковій перспективі на 5-10 років, крім того, важливе місце необхідно відвести оцінці ефективності державних інвестицій та доцільності їх здійснення. Такі заходи дозволять уникнути виникнення кризових боргових ситуацій та мінімізувати бюджетні видатки на обслуговування та погашення державного боргу [22, с.306].

Бюджетне регулювання, на думку Радіонова Ю. Д., – це насамперед сукупність заходів, за допомогою яких держава через бюджетну систему розподіляє та перерозподіляє частину ВВП для збалансування й вирівнювання бюджетів нижчого рівня, а також регулює соціально-економічні процеси з метою необхідних перетворень на благо суспільства.

Нині бюджетне регулювання переважно скеровується на задоволення основних прав і свобод людини, забезпечення високого рівня та якості життя населення в екологічно безпечних і комфортних умовах. Відтак воно має задовольняти інтереси суспільства, сприяти еволюційному й динамічному розвитку соціально-економічних відносин.

У демократичних країнах бюджетне регулювання формується під впливом складних процесів і компромісів взаємодії суспільних інтересів, бізнесу й держави та залежить від економічного, соціального, політичного, екологічного характеру першочергових завдань суспільного розвитку. У контексті виконання державою функцій воно є основою стимулювання, зупинення або, навпаки, формування нових напрямів економічного розвитку, зокрема соціально орієнтованої держави.

Забезпечити успішність бюджетного регулювання економічного розвитку можливо також шляхом оптимізації структури видатків. Тобто слід фінансувати з бюджету ті програми, які зменшують енергозатрати, сприяти впровадженню ефективної амортизаційної та податкової політики [23, с.90].

Для стану фінансової безпеки держави важливе значення має традиція регулювання фінансового сектору в цілому, без розподілу його на окремі специфічні сегменти, що дозволяє окреслити основні стратегічні імперативи забезпечення фінансової безпеки у економічних умовах, які склалися в державі на певний момент часу. Поняття державного регулювання фінансового сектору можна визначити як форму керуючого впливу держави на національну фінансову систему, фінансові відносини і процеси в економіці, яка забезпечує достатній рівень їх розвитку, цілісності, стійкості і конкурентоспроможності, необхідну фінансову основу для здійснення економічної і соціальної політики з метою забезпечення фінансової, і як наслідок, економічної безпеки.

Система індикаторів фінансової безпеки дозволяє визначити рівень майбутніх ризиків і загроз, виявити осередки їх поширення. У зв'язку з цим, з'являється можливість виробити і реалізувати комплекс попереджувальних заходів, спрямованих на зниження рівня загроз у фінансовій сфері, а також на підвищення її стабільності, стійкості та ефективності, що лежить в основі конкурентоспроможності. Для контролю стану фінансової безпеки України на державному рівні використовується 32 показники [8]. Водночас, варто згадати факт низького рівня прозорості результатів обчислень цих показників. Зокрема, у вільному доступі для ознайомлення можна знайти оцінку рівня фінансової безпеки України станом лише на 2014 рік.

У сучасних умовах в Україні доцільно використати наступні шляхи вдосконалення процесу регулювання системи фінансової безпеки:

- встановлення меж іноземної участі в капіталі вітчизняних фінансових установ;
- галузеві обмеження (обмеження або заборона доступу іноземних інвестицій в галузі, визнані особливо важливими для економічного та соціокультурного розвитку держави);
- заходи щодо фінансових компаній, які здійснюють обмежувальну ділову політику, що спотворює умови конкуренції;
- розробка дієвих систем контролю залучення і використання коштів іноземних запозичень.

Керуючись досвідом сусідніх держав, можна відзначити, що основними завданнями щодо реалізації наряду, який стосується стійкого розвитку національної фінансової системи, на державному рівні є:

- 1) зниження критичної залежності національної грошово-кредитної системи від коливань кон'юнктури на міжнародних фінансових і товарних ринках;
- 2) зниження використання іноземної валюти при здійсненні господарської діяльності в українській юрисдикції;
- 3) розвиток внутрішніх (національних) джерел довгострокових фінансових ресурсів, забезпечення норми накопичення, достатньої для стійкого розвитку національної економіки;
- 4) розвиток механізмів і інструментів інвестиційно орієнтованої державної фінансової політики, яка передбачає в тому числі збільшення норми накопичення, а також залучення накопичень для реалізації інвестиційних проектів;
- 5) вдосконалення спеціалізованих інструментів підтримки кредитування стратегічних галузей економіки, наукомістких і високотехнологічних виробництв;
- 6) розвиток інфраструктури національного фінансового ринку, національної платіжної системи, національної системи платіжних карт і системи передачі фінансових повідомлень;
- 7) вдосконалення регулювання діяльності фінансових організацій, розвиток системи пруденційного нагляду та методик стрес-тестування;

8) протидія переведення безготівкових грошових коштів у тіньовий обіг готівкових коштів та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом від предикатних економічних злочинів;

9) забезпечення стійкості та збалансованості бюджетної системи України, в тому числі державних позабюджетних фондів;

10) вдосконалення управління державними фінансовими активами і борговими зобов'язаннями [24].

На рівні виконавчих органів державної влади з метою забезпечення фінансової безпеки держави необхідно є профілактика, попередження та запобігання рейдерських захоплень, інших злочинних і протиправних дій в господарсько-фінансовій сфері, що здійснюються, в тому числі, з залученням представників правоохоронних органів і контрольно-наглядових органів, державних корпорацій та компаній з переважною участю вітчизняного капіталу.

В рамках концепції вдосконалення механізму державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення фінансової безпеки України доцільно:

1. Забезпечити орієнтацію державної кредитно-банківської політики на розширення функцій держави в особі Національного банку України як органу, що регулює і здійснює нагляд за діяльністю кредитних організацій, в поєднанні з виробленням і реалізацією грошово-кредитної політики.

2. Запровадити складання соціально-економічних прогнозів, безпосередньо пов'язаних із розвитком грошово-кредитної системи (наприклад, залучення масового інвестора в сферу забезпечення інвестиційної активності і структурно-галузових перетворень, тощо).

3. У сфері державного запозичення і обслуговування внутрішнього і зовнішнього державного боргу за всіма рівнями влади і інструментами запозичення (формами і методами) і обслуговування державного боргу орієнтуватися на національні економічні інтереси і національну безпеку по всьому комплексу критеріїв і загроз.

4. Подолання загроз «інвестиційного шоку» (масового вибуття основних виробничих фондів і припинення інновацій), зниження фінансового потенціалу, дефіциту кредитування виробничого сектора, інших подібних загроз в довгостроковій перспективі визначає необхідність розробки довгострокової Стратегії фінансової безпеки України.

5. Визначити зв'язки і взаємозумовленість положень, які щорічно надаються НБУ в «Основних напрямках грошово-кредитної політики» з національними інтересами в інвестиційній та інших сферах формування потенціалу розвитку вітчизняної економіки.

6. Забезпечити підвищення стійкості фінансово-банківського сектора, що виключає виникнення системних криз, передбачає перехід банківської системи на рівень світових стандартів використання інформаційних технологій та бухгалтерської звітності, посилення захисту інтересів вкладників.

7. Нарощувати золотовалютні резерви в обсягах, що відповідають забезпеченню стійкого стану платіжного балансу країни і курсу національної валюти, створення оптимальних умов для розвитку науково-технічного прогресу і структурно-галузової збалансованості економіки.

8. Підвищувати ефективність використання державної власності, збільшення доходів бюджетної системи та державного сектора економіки.

9. Посилити ефективність валютного регулювання і валютного контролю, боротьбу з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, нелегальним вивезенням капіталу, фінансуванням терористичних організацій, в тому числі в рамках заходів, що проводяться міжнародною спільнотою.

10. Забезпечити досягнення допустимих обсягів державного запозичення і раціональної структури зовнішнього боргу, підвищення стійкості банківських пасивів, активізацію політики формування кредитних ресурсів на основі стимулювання накопичень

фізичних і юридичних осіб в національній валюті, а також пільгове кредитування інвестиційних проектів, що не увійшли до переліку державних цільових програм [24].

Вітчизняними науковцями, зокрема, фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень, пропонуються такі заходи підвищення якості регулювання фінансової системи відповідно до європейських стандартів надання фінансових послуг в контексті провадження Плану Законодавчого Забезпечення Реформ та Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року:

1. Здійснення монетарної політики на основі інфляційного таргетування.
2. Забезпечення режиму гнучкого валютного курсу національної валюти.
3. Зниження вартості кредитних грошей в країні.
4. Відновлення кредитування економіки.
5. Модернізація системи регулювання та нагляду на ринку фінансових послуг (впровадити принципи Basel III, IOSCO, IAIS, EIOPA; перейти до нагляду на основі правил оцінки ризику (risk based supervision) та запровадити засоби консолідованого нагляду; змінити правила здійснення фінансових операцій із пов'язаними особами; налагодити систему регулярної оцінки та контролю якості активів, потреб у підтримці ліквідності та рекапіталізації).
6. Підвищення прозорості та стабільності фінансових ринків.
7. Очищення фінансових ринків від проблемних активів.
8. Забезпечення динамічного розвитку інструментів та інфраструктури фінансових ринків.
9. Удосконалення системи оподаткування учасників фінансових ринків.
10. Забезпечення інституційної незалежності регуляторів фінансового ринку.
11. Підвищення організаційної ефективності регуляторів фінансового ринку.
12. Покращення координації роботи регуляторів та учасників фінансового ринку.
13. Стимулювання розвитку фінансової грамотності споживачів та інвесторів фінансового ринку.
14. Підвищення стандартів захисту прав споживачів та інвесторів фінансового ринку [25].

Слідування запропонованим напрямкам та інтеграція їх у перелік імперативів забезпечення фінансової безпеки держави через регуляторні механізми дасть змогу у перспективі стабілізувати стан усіх сегментів фінансової системи України та сприятиме економічному зростанню країни.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні важливі висновки.

1. Складовими системи фінансової безпеки держави, що потребують державного регулювання, є: банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, а саме фондового та страхового ринків, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека. В цілому, забезпечення фінансової безпеки держави обумовлюється здатністю державних органів забезпечувати стійкість фінансово-економічного розвитку держави (основних фінансово-економічних параметрів), а також нейтралізувати вплив фінансових криз та інших ризиків на національну економічну систему і запобігати (зупиняти) правопорушення під час реалізації фінансових правовідносин.

2. Для стану фінансової безпеки держави важливе значення має традиція регулювання фінансового сектору в цілому, без розподілу його на окремі специфічні сегменти, що дозволяє окреслити основні стратегічні імперативи забезпечення фінансової безпеки у економічних умовах, які склалися в державі на певний момент часу. Поняття державного регулювання фінансового сектору можна визначити як форму керуючого впливу держави на національну фінансову систему, фінансові відносини і процеси в економіці, яка забезпечує достатній рівень їх розвитку, цілісності, стійкості і конкурентоспроможності, необхідну фінансову

основу для здійснення економічної і соціальної політики з метою забезпечення фінансової, і як наслідок, економічної безпеки держави.

Перспективи подальших досліджень у царині обраної наукової тематики полягають у розробці пропозицій щодо консолідації зусиль органів державної влади з метою оптимізації механізмів регулювання та нагляду за різними сегментами фінансової системи та станом економічної безпеки її учасників з метою комплексного забезпечення фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Денисюк О. В. Зростання ролі державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки України / О. В. Денисюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 20. – С. 157-160.
2. Денисюк О. В. Механізми державного регулювання банківської сфери в інтересах забезпечення фінансової безпеки України / О. В. Денисюк // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – № 2. – С. 58-62.
3. Загарій В. П. Оптимізація державного регулювання грошово-кредитної сфери в процесі забезпечення фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / В. П. Загарій. // Ефективна економіка. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_69.
4. Зачосова Н. В. Визначення стратегічних орієнтирів зміцнення економічної безпеки фінансових установ як необхідний етап формування стратегії економічної безпеки України / Н. В. Зачосова // Бізнес Інформ. – 2016. – № 1. – С. 272-276.
5. Зачосова Н. В. Особливості аналізу рівня фінансової безпеки держави та значення оцінки стану економічної безпеки фінансових установ у цьому процесі / Н. В. Зачосова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 12. – С. 191-194.
6. Шульга (Мігус) І. П. Вплив державного регулювання та саморегулювання діяльності фінансових посередників на ринку цінних паперів на їх економічну безпеку [Електронний ресурс] / І. П. Шульга (Мігус). // Ефективна економіка. – 2010. – № 9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_9_20.
7. Концепція фінансової безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/konsercia/008.doc>.
8. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
9. Макарюк О. В. Напрями забезпечення фінансової безпеки через регулювання інвестиційного ринку / О. В. Макарюк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №6(96). – С. 38-42.
10. Кльоба Л. Г. Умови та чинники державного регулювання банківської діяльності / Л. Г. Кльоба, В. Л. Кльоба, Р. Л. Кльоба // Економіка та держава. – 2013. – № 9. – С. 42-45.
11. Мохова Ю. Л. Особливості розвитку державного регулювання банківської діяльності в Україні / Ю. Л. Мохова // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2017. – №1 (57). – С.69-73.
12. Присяжнюк О. П. Моделі державного регулювання банківської системи в контексті зміцнення її фінансової стійкості / О. П. Присяжнюк // Системи обробки інформації. – 2010. – Вип. 3. – С. 148-150.
13. Соболев Р. Г. Сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні / Р. Г. Соболев. // Державне будівництво. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBц_2009_1_15.
14. Фурман В. М. Державне регулювання страхового ринку як чинник його стратегічного розвитку / В. М. Фурман // Економіка і прогнозування. – 2009. – №2. – С.114-126.
15. Моїсеєнко І. В. Державне фінансове регулювання страхового ринку теоретичний аспект / І. В. Моїсеєнко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 3. – С. 145-155.
16. Шуригіна Н. Ю. Державне регулювання страхового ринку в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / Н. Ю. Шуригіна // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 3. – С. 342-347.
17. Калюга О. О. Державне регулювання фондового ринку в Україні: проблеми і шляхи вирішення / О. О. Калюга // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 2. – С. 270-276.
18. Вітвицька Д. П. Державне регулювання грошово-кредитної сфери / Д. П. Вітвицька / Сучасні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості: теорія та практика : програма і матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів, 13–14 листопада 2014 р. – К.: НУХТ, 2014. – С. 242-244.
19. Запаранюк Т. Теоретичні засади визначення сутності грошово-кредитної політики у системі монетарного регулювання економіки / Т. Запаранюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2013. – Вип. 2. – С. 36-43.
20. Веріга Г. В. Механізми регулювання валютного ринку та аналіз ефективності їх інструментів / Г. В. Веріга // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 9-10. – С. 68-72.
21. Безклуба О. О. Правове регулювання державного боргу України / О. О. Безклуба // Право та державне управління. – 2015. – № 2. – С. 14-18.

22. Новосьолова О. С. Теоретичні аспекти побудови системи управління державним боргом / О. С. Новосьолова // Економічний аналіз. – 2013. – Том 14. – №1. – С. 301-307.
23. Радіонов Ю. Д. Бюджетне регулювання економічного розвитку / Ю. Д. Радіонов // Наукові праці НДФІ. – 2016. – Вип. 1. – С. 83-94.
24. О Стратегии экономической безопасности Российской Федерации на период до 2030 года : Указ Президента Российской Федерации №208 от 13 мая 2017 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102041032&backlink=1&&nd=102432051>.
25. Шляхи підвищення якості регулювання фінансової системи відповідно до європейських стандартів надання фінансових послуг : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2070/>.

References

1. Denisyuk O. V. (2015) Growth of the role of state regulation of the financial sector in the system of ensuring economic security of Ukraine. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 20, 157-160.
2. Denisyuk O. V. (2015) Mechanisms of state regulation of the banking sphere in the interests of ensuring financial security of Ukraine. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya*, 2, 58-62.
3. Zagoriy V. P. (2014) Optimization of state regulation of the monetary sphere in the process of securing financial security of Ukraine [Electronic resource]. *Efektivna ekonomika*, 2. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_69.
4. Zachosova N. V. (2016) Definition of strategic guidelines for strengthening the economic security of financial institutions as a necessary stage in the formation of the strategy of economic security of Ukraine. *Biznes Inform*, 1, 272-276.
5. Zachosova N. V. (2015) Features of the analysis of the level of financial security of the state and the importance of assessing the state of economic security of financial institutions in this process. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : Ekonomika i menedzhment*, 12, 191-194.
6. Shulga (Migus) I. P. (2010) Influence of state regulation and self-regulation of activity of financial intermediaries in the securities market on their economic safety [Electronic resource]. *Efektivna ekonomika*, 9. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_9_20.
7. The Concept of Financial Security of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ufin.com.ua/koncepcia/008.doc>.
8. Methodical recommendations for calculating the level of economic security in Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
9. Makaryuk O. V. (2009) Areas of ensuring financial security through regulation of the investment market *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 6 (96), 38-42.
10. Kleoba L. G., Kleoba V. L., Kleoba R. L. (2013) Conditions and factors of state regulation of banking activity. *Ekonomika ta derzhava*, 9, 42-45.
11. Mokhova Yu. L. (2017) Features of Development of State Regulation of Banking Activities in Ukraine. *Derzhava ta rehiony. Seriya : Derzhavne upravlinnya*, 1 (57), 69-73.
12. Prysyzhnyuk O. P. (2010) Models of state regulation of the banking system in the context of strengthening its financial stability. *Systemy obrobky informatsiyi*, 3, 148-150.
13. Sobol' R. H. (2009) Essence of state regulation of insurance activity in Ukraine. *Derzhavne budivnytstvo*, 1. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_15.
14. Furman V. M. (2009) State regulation of the insurance market as a factor in its strategic development. *Ekonomika i prohnozuvannya*, 2, 114-126.
15. Moiseenko I. V. (2014) State Financial Regulation of the Insurance Market Theoretical Aspect. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo*, 3, 145-155.
16. Shurigina N. Yu. (2009) State regulation of the insurance market in Ukraine taking into account foreign experience. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*, 3, 342-347.
17. Kalyuga O. O. (2012) State regulation of the stock market in Ukraine: problems and solutions. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*, 2, 270-276.
18. Vytvytska D. P. (2014) State regulation of the monetary sphere. Modern problems of food industry development (*Suchasni problemy rozvytku pidpryyemstv kharchovoyi promyslovosti: teoriya ta praktyka*): theory and practice: the program and materials of the 2nd All-Ukrainian scientific and practical conference of young scientists and students, November 13-14 2014. *K. : NUKHT*, 242-244.
19. Zaparanyuk T. (2013) Theoretical Principles of Definition of the Essence of Monetary Policy in the System of Monetary Regulation of Economy. *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, 2, 36-43.
20. Veriha H. V. (2015) Mechanisms of regulation of the foreign exchange market and analysis of the efficiency of their instruments. *Ekonomichnyy chasopys-KHKHI*, 9-10, 68-72.
21. Bezkluba O. O. (2015) The Legal Regulation of the State Debt of Ukraine. *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, 2, 14-18.
22. Novoselova O. S. (2013) Theoretical Aspects of Construction of a State Debt Management System. *Ekonomichnyy analiz*, 1/14, 301-307.
23. Radionov Yu. D. (2016) Budgetary Regulation of Economic Development. *Naukovi pratsi NDFI*, 1, 83-94.

24. About the Strategy of Economic Security of the Russian Federation for the period up to 2030: Decree of the President of the Russian Federation No. 208 dated May 13, 2017 [Electronic resource]. – Access mode: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102041032&backlink=1&&nd=102432051>.
25. Ways to improve the quality of financial system regulation in accordance with European standards of financial services provision: analytical note [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.niss.gov.ua/articles/2070/>.

KUTSENKO Dmytro Mykolajovych,

Undergraduate, Department of Management and Economic Security

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

THE BASES OF THE STATE REGULATION OF FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

Abstract. Introduction. *At present, there is a need for serious changes in accounting, valuation, risk management mechanisms and systems of economic security of the financial system participants, greater transparency of reporting and corporate decisions. Again, the question arose about the sufficient level of capital in the financial system and the degree of state interference in the financial sector through direct and indirect regulatory instruments. In view of this, the problem of establishing the principles of state regulation of financial security of the country is actualized.*

Purpose. *The purpose of the article is to identify the current principles and established traditions of state regulation of financial security of Ukraine.*

Methods. *Theoretical generalization, monographic method.*

Results. *The main directions of state regulation of each component of financial security of the country are determined. Banking security involves regulation, control and monitoring of banking activities in order to ensure the economic security of the banking system; the security of the non-banking financial sector, namely, the stock and insurance markets, is ensured by streamlining the relations on the implementation of financial services and regulating the activities of professional participants in the financial market; debt security is ensured by establishing and regulating the level of internal and external debt of the state; fiscal security requires state regulation of the level of solvency and financial sustainability of public finances within the limits allowing the state authorities to perform their functions as effectively as possible; currency security requires monitoring and control of exchange rates in order to ensure public confidence in the national monetary unit; monetary security is ensured through regulation of the state of the monetary system of the country. The peculiarities of the organization and implementation of measures of the state level aimed at regulating the economic security of financial market segments and elements of the financial system of the country are revealed.*

Originality. *The modern principles and established traditions of state regulation of financial security of Ukraine are revealed. The peculiarities of the organization and implementation of measures of the state level aimed at regulating the economic security of financial market segments and elements of the financial system of the country are revealed. The directions of improvement of the state of financial security of the state through the mechanisms of its regulation at the macro level have been established.*

Conclusion. *Ensuring financial security of the state driven by the ability of public institutions to ensure the stability of the financial and economic development (basic financial and economic parameters) and neutralizing the impact of the financial crisis and other risks to national economic system and prevent (stop) the offense during the implementation of the financial relationship. For the state of the financial security is important tradition of regulation of the financial sector as a whole, without its distribution in certain specific segments, allowing to outline key strategic imperatives of ensuring financial security in the economic conditions prevailing in the country at a particular time. The concept of state regulation of the financial sector can be defined as a form of controlling the state's influence on the national financial system, financial relations and processes in the economy, which provides a sufficient level of their development, integrity, sustainability and competitiveness, the necessary financial basis for implementation of economic and social policies in order to ensure financial, and, as a consequence, economic security.*

Key words: *economic security, financial security, financial security of the state, system of financial security, regulation of financial security of the state.*

*Одержано редакцією: 27.04.2017
Прийнято до публікації: 11.05.2017*